

راهکارهای والدین در تقویت عفت فرزندان در خانواده

از منظر آموزه‌های دینی

۱. شهین قاسمی زاده

چکیده

همواره حفظ و تربیت فرزندان و نجات آنها از چنگال شیطان و فسادهای اخلاقی وظیفه‌ی الهیست که خداوند بر دوش پدر و مادر قرار داده است. یکی از شاهراههای نجات فرزندان از دامهای وسیع شیطان در آخرالزمان تقویت عفت فرزندان است که اگر این فضیله‌ی اخلاقی در مسیر تربیت به ملکه‌ی اخلاق تبدیل شود بعید است که در مسیر زندگی به بیراهه بروند و تبع آن خانواده‌ها پاکدامن و جامعه از نظر اخلاقی سالم خواهد بود. از این رو هدف از این پژوهش بررسی راهکارهای تقویت عفت توسط والدین است که با روش کتابخانه‌ای سعی شده با محور قرار دادن آموزه‌های دینی موجود، درباره‌ی عفت، راهکارهای مناسب برای والدین پیدا کند و آموزه‌های دینی در این زمینه را کاربردی نماید و از نتایج مهم این تحقیق ارائه‌ی دو محور اساسی برای تقویت عفت است، یکی بیان راهکارهای مناسب برای نقش پدر و مادر به صورت جداگانه و دوم بیان روشهای متفاوت تربیتی بر اساس توصیه‌های قرآنی و روایی که در متن مقاله به آنها اشاره خواهد شد. از این رو در تحقیق پیش رو راهکارها و روش اجرای راهکارها برای تقویت عفت فرزندان از طرف والدین را به روش کتابخانه‌ای بیان کرده است. والدین که متشکلاند از پدر و مادر هر کدام راهکارهای متفاوتی دارند که در این مجال به صورت مجزا به آن پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: عفت، فرزندان، والدین

۱. دانش آموخته سطح دو حوزه علمیه الزهرا (سلام الله علیها) گیلان غرب

خانواده نهاد قدرتمند تربیتی است که والدین و فرزندان در آن به صورت رودررو ارتباط دارند و والدین به عنوان الگوی اصلی فرزندان خود میتوانند بر احساسات و علایق و گرایشها و شناخت ارزشها تأثیر بسزایی داشته باشند فرزندی که با تربیت درست وارد مسیر زندگی شود میتواند ارزش و ضد ارزشهای اخلاقی را بشناسد و از ضد ارزشها دوری کند و ارزشها را در خود تقویت کند. یکی از مهمترین ارزشها و فضایل اخلاقی عفت میباشد که تأثیر بسیار زیادی در زندگی فرزندان چه قبل از ازدواج و چه بعد از ازدواج دارد. والدین به عنوان ایفا کننده نقش بزرگترین مربی در مسیر تربیت فرزندان مسئولیت عظیمی دارند که نمیتوانند از زیر بار این مسئولیت شانه خالی کنند باید راه را بشناسند، از راهکارهای مهم این مسیر آگاهی پیدا کنند، روش مناسبی را انتخاب کنند تا بتوانند فرزندان عقیف و پاکدامن تربیت کنند.

اکنون که در خطرناکترین مرحله از آخرالزمان وجود داریم و از همه جوانب به خصوص فرهنگی مورد تهاجم هستیم وظیفهی والدین برای تربیت فرزندان و نشان دادن نقشی راه درست به آنها بسیار سنگین و اساسی میباشد.

در مورد پیشینه ی مسئلهی عفت در سوابق علمی آن باید گفت که مقالات و کتابهای بسیار زیادی در مورد عفاف و حجاب تا به الان نوشته و تنظیم شده است، از جمله آنها کتاب رویین دژ نوشتی دکتر غلامرضا معینی هادیزاده از نشر پیام آزادی در سال ۱۴۰۰ میباشد که این کتاب در ۲۳۰ صفحه با عنوانهای عفاف، عفاف در خانواده شروع به بسط موضوع اما در تحقیق پیش رو سعی ما بر این بوده است که راهکارهای عملی برای والدین را بیان کنیم و نیز در کتاب آیین زندگی از آقای علی اصغر الهامینیا تهیه شده از پژوهشکده تحقیقات اسلامی چاپ الهادی در زمستان ۱۳۹۰ که در هفت فصل تنظیم شده اشاراتی به عفت در آن داریم. ایشان در فصل دوم که نقش اخلاق در زندگی است به بیان مسئلهی عفت و راهکارهای تقویت عفت پرداخته است که باز هم بیان راهکارهای تقویت عفت در این تحقیق با این کتاب نیز متفاوت است، چون در این کتاب به صورت کلی یک سری راهکار برای تقویت داده است ولی در این تحقیق به صورت جزئی راهکارهایی که والدین باید انجام دهند تا فرزندان دارای عفت شوند را بیان میکند.

و اما اثر حاضر با آثار نام برده متفاوت است زیرا ما در اینجا نگاهمان به تقویت عفت از منظر تکنیکهای تربیتی است و این اثر به منظور تبیین راهکارهای تقویت عفت در پی پاسخ به سوال راهکارهای والدین در تقویت عفت فرزندان در خانواده از منظره آموزههای دینی چیست میباشد که از این رو راهکارهای مادر در تقویت عفت و راهکارهای پدر در تقویت عفت و بعد از آن روشهای تربیتی برگرفته از قرآن برای نهادینه کردن عفت در فرزندان را ذکر میکنیم به این منظور سعی بر این داریم که با توجه به آموزههای دینی بتوانیم راهکارهای مناسب و کاربردی در این زمینه بیان کنیم.

راهکارهای مادر در تقویت عفت فرزندان

با توجه به نقش پررنگ مادر در تربیت فرزندان باید گفت که راهکارهای مؤثری از سوی این فرشته الهی میتواند صورت بگیرد که مورد پذیرش فرزندان باشد؛ زیرا اولین نفری که فرزندان در این دنیا

با او ارتباط برقرار میکنند و در کنار او به آنها احساس امنیت دست میدهد و مدت زمان بیشتری را در طول روز کنار او هستند مادر است، در نتیجه مادر محوریت‌ترین عنصر در تربیت نسل آینده است و در میان اعضای خانواده بیشترین و مهمترین تأثیرگذاری را دارد.

پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) میفرماید: «با خانواده‌های شایسته و اصیل ازدواج کنید زیرا ریشه‌ها به نسل سرایت میکند.» (۱) و در قرآن نیز در آیه‌ی ۲۷ و ۲۸ سوره‌ی مریم بیان میکند که مادران انبیاء دارای خانوادگی اصیل و پاکدامن هستند و در آن عفت و پاکدامنی مادر را مثال میزند که در واقع این انتظار میرود که از مادری عفیف و پاکدامن فرزندی پاک و عفیف پرورش یابد. این حدیث و آیات بیانگر این است که راه و روش و رفتار مادر چه تأثیر عمیقی بر جان و روح فرزندان دارد و این بیانگر اهمیت ارثی راهکارهای درست از طرف مادر برای تربیت فرزندان است و تربیت و ویژگیهای فرزند تا حد زیادی به مادر و تربیت او بستگی دارد. (۲)

۱-۱_ نوع پوشش مادر

نوع پوشش مادر از دو جهت میتواند مورد بررسی قرار گیرد:

۱_ از نظر شرعی. ۲_ از نظر تربیتی و روانشناختی.

مورد اول خارج از بحث ماست و نیاز به بسط آن در این مجال نیست اما مورد دوم که بسیار مهم است و مورد توجه ما در تحقیق پیش رو میباشد را مورد بحث قرار میدهیم.

ابتدا مادر باید از طریق رفتار عملی فرزند خود را مورد تربیت قرار دهد و با توجه به هدفی که دارد برای شناساندن موضوعی باید روش درست آن مسئله در رفتار مادر نمایان شود تا در وجود فرزندان هم شکل بگیرد. گاهی گمان میکنند فرزندان چیزی متوجه نمیشوند ولی برعکس آنها کاملاً الگوبرداری میکنند.

پس اولین راه برای اینکه عفت را از نظر تربیت روانی در وجود فرزند نهادینه کرد رفتار مادر در نوع پوشش اوست. توجه نکردن مادر به پوشش خود در برابر فرزندان و در بیرون از خانه نقش بسیار زیادی در پایمال کردن فضائل اخلاقی همچون حیا و عفت و غیرت دارد. فرزندان از والدین خود به خصوص مادر الگوبرداری میکنند و این موضوع امری قابل توجه است، نظر به اینکه در آموزه‌های دینی ما حجاب و پوشش مناسب نوعی عبادت و بندگیست پس سبب به دست آوردن بهره‌های مادی و معنوی زیادی از جمله تقویت عفت میشود در نتیجه مادری عفیف فرزندی عفیف تربیت میکند و مادری که در پوشش خود بی‌عفتی نمود میکند خودش میتواند فرزندی دارای چنین خصوصیتی تربیت کند. (۳) کودکان آنچه را که میبینند در حافظه‌ی خود ضبط میکنند و روزی همان کار را انجام میدهند فرزندی که به دوران بلوغ رسیده‌اند اگر اطرافیان به خصوص مادر حواسش به پوشش خود در برابر

۱. ری شهری، گزیده حکمت نامه پیامبر (صلی الله علیه و آله) ج ۱، ص ۴۳۹

۲. منصوری پژوهش نامه فقهی حقوقی زنان و خانواده، شماره ۱۴

۳. صفی یار، راز حجاب، ص ۷۹

او نباشد سبب بلوغ زودرس او شده زیرا نوجوانی که هر روز بدن نیمه عریان مادر خود را میبیند زمینه‌ی تحریک جنسی در او سریعتر و زیادتر است و در بیرون از خانه همانندسازی میکند و این اندام را بر افراد منطبق میکند و سبب تحریک و بیعفتی او میشود این نظر که اگر جلوی فرزند پوشش آزاد داشته باشیم چشم او سیر میشود تصویری کاملاً اشتباه است اگر مادر همیشه با پوشش مناسب در مقابل فرزندان خود ظاهر شده باشد فرزند هم سعی میکند همان پوشش را از مادر خود تقلید کند و در دوران نوجوانی که نوبت به انتخاب میرسد سعی میکند با مادر همانندسازی کند و همسری متناسب شخصیت خانوادهاش برای خود انتخاب کند البته به این موضوع هم باید توجه کرد افراط در پوشش نیز سبب کنجکاوی آنها میشود پس راه اعتدال را باید پیش بگیریم. (۱) در آیات و روایات نیز مواردی در مورد پوشش ذکر شده است مثلاً در قرآن آمده «ای کسانی که ایمان آورده‌اید باید بندگان شما و آنها که هنوز به حد بلوغ نرسیده‌اند در سه هنگام از شما برای وارد شدن به اتاق شما رخصت طلبند پیش از نماز صبح، هنگام ظهر که لباس از تن بیرون میکنید و بعد از نماز عشا این سه وقت، وقت خلوت شماس است در غیر آن سه هنگام شما و آنها گناهی مرتکب نشده‌اید اگر بر یکدیگر بگذرید خدا آیات را این چنین برای شما بیان میکند و خدا دانا و حکیم است. (۲)

نکته این آیه قسمت «حین تضعون ثیابکم» است یعنی وقتی با لباس راحت و خواب هستید. زیرا لباس خواب و لباس راحت باعث حساسیت فرزند شده و او را کنجکاو میکند از این قسمت آیه نحوه پوشش در منزل برداشت میشود پوششی که والدین در خلوت یکدیگر دارند با پوششی که مقابل فرزندان دارند باید متفاوت باشد و با توجه به تفاسیر این آیه اسلام به جهت تربیت فرزندان و جلوگیری از بلوغ زودرس آنان سفارش به پوشیدن لباس مناسب در منزل فرموده است پوشش والدین حیا را شکوفا کرده یا سرکوب میکند پوشش مادر چه بخواد چه نخواهد به فرزند آموزش عملی میدهد. مورد دیگری که در روایات وجود دارد پوشش حضرت زهرا (سلام الله علیها) هنگام ایراد خطبه‌ی فدک نقل شده است که «لائت خمارها علی رأسها» لایه به معنای پیچیدن خمار که خمار یک چیزی بوده است بزرگتر از روسریهای فعلی یعنی سر و گردن و مهمی اینها را میپوشاند ایشان وقتی فهمیدند که مردم مهاجر و انصار در مسجد جمع شدند خمار بر سر بستند به نحوی که تمام سر گردن را پوشاند و در ادامه روایت مینویسد «واشتملت بجلابابها» یعنی روی آن جلباب میپوشد، و جلباب پوشش سراسری بوده که روی لباس میپوشیدند. پس از این روایت بیان میشود که هنگام بیرون رفتن از خانه نوع پوشش با داخلخانه متفاوت است و این تفاوت پوشش در خلوت در جمع خانه و در بیرون را فرزندان میبینند و بر تقویت عفت آنها تأثیر میگذارد زیرا حیا را در این رفتار میآموزند. (۳)

تربیت جنسی فرزندان

در بین موارد تربیتی که مادر باید توجه خاصی به آن داشته باشد تربیت جنسی و باید و نبایدهای آن است که تأثیر بسیار زیادی بر عفت و پاکدامنی فرزندان دارد. تربیت جنسی فرزند یعنی جهت دهی

۱. فرهادیان، آنچه والدین باید بدانند، ص ۳۸

۲. نور، ۵۸

۳. سایت حوزه، مقاله پدر و مادر اسوه حسنه اند، پوشش والدین فرزند را تربیت می‌کند.

و تنظیم غریزهی جنسی او در قالب ضوابطی خاص برای تقویت عفت و تقوا و ایجاد روابط سالم و دور از منافی عفت. اگر این غریزهی جنسی آزاد و بدون ضوابط خاص در فرزند شکل بگیرد پیامدهای منفی چون بی بندوباری و شهوتپرستی و بیمسئولیتی و از بین رفتن عفت و ... دارد. مادر باید به طوری تربیت جنسی کودکان را انجام دهد که وقتی به سن بلوغ رسیدند حلال و حرام در مسائل جنسی را تشخیص دهند و از وظایف زناشویی و همسری آگاه باشند و راه و رسم عفت اسلامی خلق و خوی آنها باشد. (۱)

یکی از بایدهای دیگر که لازم است مادر به آن توجه کند این است که چه الفاظی را در تربیت جنسی فرزند به کار میبرد زیرا این الفاظ در ذهن کودک تا سن بزرگسالی ماندگار است و تأثیر بسیار زیادی بر رفتار جنسی او دارد. (۲) جملهی معروف «پیشگیری بهتر است از درمان» را همیشه شنیده‌ایم و اینجا موردی است که باید به آن توجه ویژه داشت اگر مادر فرزند خود را در این زمینه با آگاهی کامل و درست وارد جامعه کند سبب پاکدامنی و تقویت عفت او شده است و از طرفی فرزند میتواند در آینده رفتار زناشویی درستی با همسر خود داشته باشد رابطهی صحیح آنها با همسرانشان از انحراف و بی‌عفتی آنها و همسرانشان نیز جلوگیری میکند. (۳)

بیان مسائل جنسی برای بیشتر والدین بسیار سخت و گاهی نیز به نظر آنها غیر ممکن است و نمیتوانند مسائل جنسی مانند عضو تناسلی وظیفهی آنها چگونگی تولد و ... را صریح‌رای آنها بیان کنند. با بررسیهای انجام شده در قرآن میبینیم که مسائلی مانند فرج، جماع، زنا، لواط، نطفه، رحم، حمل، شیر دادن و اینکه جنین از نطفه زن و مرد آفریده شده است (۴) به طور صریح با الفاظی که هیچگونه بدآموزی در آن نیست صحبت شده است. پس در تربیت جنسی نیز والدین باید با پرهیز از بدآموزی و رعایت حیا و شرم مسائل جنسی را به طور صحیح و آرام آرام به کودکان یاد بدهند اگر این کار را نکنند خواه یا ناخواه کودکان از این و آن می‌آموزند و احياناً گرفتار بدآموزی میشوند. (۵)

جداسازی محل خواب فرزندان

یکی از مواردی که در تربیت جنسی کودکان در اسلام اشاره‌های زیادی به آن شده و بحث در مورد آن را در این مجال ضروری دانستم جداسازی محل خواب فرزندان میباشد گاهی والدین فکر میکنند که اگر فرزندان در کنار آنها باشند آرامش بیشتری دارند در صورتی که این تصوری بسیار غلط میباشد. در سنی خاص که بهتر است ۱۸ ماهگی باشد باید اتاق کودک را جدا کرد آن هم به دو علت ۱_ روابط

۱. فقیهی، تربیت جنسی، ص ۲۰

۲. همان، ص ۲۳

۳. همان، ص ۲۸

۴. مؤمنون ۵ تا ۷ و بقره ۲۲، ۱۷۸، نور، ۳. احقاف، ۱۵

۵. بهشتی، اسلام و تربیت کودکان، ص ۳۷۱

باید به چهار مرحله دقت زیادی داشته باشند.

۱_ پرورش انس دینی: همجوار ساختن روح کودک با مظاهر دینی و حس مذهبی که ویژگی ۶ سال نخست کودک است.

۲_ پرورش عادت دینی: تقویت اعمال دینی یعنی عادت کردن به عبادت و رعایت ضوابط دینی که ویژگی ۶ سال دوم کودک میباشد.

۳_ پرورش معرفت دینی: تقویت افکار دینی که در این مرحله باید اصول و تعالیم دینی به صورت معقول با تحلیلی درست بیان شود که ویژگی دوران نوجوانی است.

۴_ پرورش معنویت دینی: در این مرحله که مختص دوره نوجوانی و جوانیست باید برای او شوق و اشتیاق به سمت خداوند ایجاد کنیم و به تقویت احوال او بپردازیم و او را در ورطهی بندگی خدا قرار دهیم.

وقتی در مسیر تربیت دینی و تعمیق معرفت دینی والدین به این چهار امر توجه کنند عفت که مورد بحث ماست و از بحث اخلاقیات دین میباشد برای آنها ارزشگذاری و تقویت میشود.

نتیجه گیری

بدیهی است که تقویت عفت و نهادینه شدن آن در تربیت فرزندان توسط والدین در به وجود آمدن خانواده و جامعهای پاکدامن مؤثر و اساسی است زن و مرد هر کدام بعد از ازدواج و فرزنددار شدن دیگر مانند زمان مجردی و عزبیت خود نیستند بلکه آیندهی بندگان از بندگان خدا و آیندهی جامعه اسلامی در گرو روشهای تربیتی است که آنها در مسیر زندگی خود استفاده میکنند. در این مجال برای ما مشخص شد که پوشش مادر، نوع تربیت جنسی او در مورد فرزندان، داشتن رابطهی صمیمانه با دختر و بیان مسائل بلوغ او و همچنین پدر و کارکردهای او در بیان دفاع از ناموس و آموزش غیرتورزی صحیح، توجه به مسائل عاطفی دختر و بلوغ پسران و نیاز به ازدواج فرزندان چقدر میتواند در داشتن خانواده و جامعهای عقیف مؤثر باشد و نکتهی مهم دیگر نوع روش مناسب برای بیان این فضیله است که اگر فضایل اخلاقی تبدیل به ملکات اخلاق شود فرزندان دارای روح و

روانی سالم و عزت نفس بالا میشوند و ناخود آگاه مسیر پاکدامنی را طی میکنند.

زن و مرد در نقش پدر و مادر باید بتوانند به خوبی از روشهای ناب و کامل قرآنی بهره بگیرند و بتوانند به موقع از تمثیل، تشویق، تنبیه، قصه‌گویی، نصیحت و موعظه استفاده کنند و با ایجاد خودشناسی و هویتبخشی که به فرزندان خود میدهند عزت نفس آنها را بالا میبرند و در نهایت با تعمیق معارف دینی کار را به پایان برسانند زیرا فرزندانی که به خوبی فلسفهی معارف دینی را بشناسند به آنها پایبند میمانند و کمتر در منجالب انحراف بی عفتی قرار میگیرند.

این اثر سعی بر آن داشته تا بتواند راهکارهای مناسبی را به والدین بدهد تا مسیر برای آنها مشخص شود. به نظر شما والدینی که این مسائل را رعایت میکنند و فرزند این نعمت الهی را به خوبی تربیت میکنند چه پاداشی نزد پروردگار دارند؟ و آیا در این دنیا با چنین تهاجمات فرهنگی رها شدن فرزندى که عفت از ملکات اخلاقی او شده خطرناکتر است یا فرزندى که به خوبی ارزشها و ضد ارزشها را میشناسد و حاضر نیست عزت نفس خود را برای چیزهای بیارزش زیر پا بگذارد؟

و اما این اثر ذره‌ی کوچکی از دریای عظیم تربیت اسلامی و فضایل اخلاقی دین مبیناسلام میباشد. مسئله‌ی عفت در اینجا بیشتر از یک جنبه مورد بررسی قرار گرفت و آن هم از نظر عفت به معنای خوشتنداری و پاکدامنی بود. باید گفت عفت در معناهای وسیع دیگر و ابعاد عظیم دیگر قابل تحقیق و بررسی میباشد که پیشنهاد میشود در مورد مواردی مانند عفت در کلام، عفت در شکم، عفت در اقتصاد و ... در زمینه‌ی راهکارهای تربیتی کارهای قابل قبولی ارائه داد. و در کلام آخر به والدین میگوییم که تأثیر محیط خانه و خانواده بر روی تربیت دینی و به خصوص تقویت عفت بر فرزندان بسیار زیاد است و سعی کنید ارزشها و آداب و فرائض دین را به فرزندان خود بیاموزید و آنها را با این آموزه‌ها بیمه کنید پیش از آنکه گروههای منحرف بر شما سبقت بگیرند.

فهرست منابع

*قرآن

*نهج البلاغه

- ۱_ احمدی، علی اصغر، پدر - مادر - معلم من نوجوانم، تهران: پرکاس، چاپ شانزدهم، ۱۳۹۸
- ۲_ الهامی نیا، علی اصغر، آیین زندگی، قم: زمزم هدایت، چاپ دوم، ۱۳۹۰.
- ۳_ بهشتی، احمد، اسلام و تربیت کودکان، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی شرکت چاپ و نشر بین الملل، چاپ دوم، ۱۳۹۲.
- ۴_ پسندیده، عباس، رضایت زناشویی، قم: دارالحديث، چاپ سیزدهم، ۱۳۸۹.
- ۵_ پورحسینی، سیدعلی، سی و دو تکنیک در تعلیم و تربیت، مشهد: ضریح آفتاب، بی چا، ۱۳۸۸
- ۶_ جوادی آملی، عبدالله، مفاتیح الحیاة، قم: اسراء، چاپ صد و شصتم، ۱۳۹۳.
- ۷_ حائری شیرازی، محی الدین، تمثیلات، ج ۱، قم: معارف، بی چا، ۱۳۹۹.
- ۸_ -----، -----، راه رشد ۳ الگوی دینی و تربیت کودک و نوجوانان، قم: معارف، چاپ اول، ۱۴۰۲.
- ۹_ -----، -----، راه رشد ۴ الگوی دینی و تربیت کودک و نوجوان، قم: معارف، چاپ اول، ۱۴۰۲.
- ۱۰_ حاجی آبادی، محمدعلی، درآمدی بر نظام تربیت، قم: المصطفی، بی چا، ۱۳۹۴.
- ۱۱_ حر عاملی، محمدبن حسن، وسایل الشیعه، ج ۱۵ و ۱۹ و ۲۰ و ۲۱، قم: مؤسسه آل البيت، بی چا، بی تا.
- ۱۲_ خطیب، مهدی، مهارتهای زندگی، قم: دارالحديث، چاپ چهارم، ۱۳۹۸.
- ۱۳_ دهنوی، حسین، نسیم مهر، ج ۲، قم: خادم الرضا، بی چا، بی تا.
- ۱۴_ ری شهری، محمد، گزیده حکمت نامه پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله وسلم)، ج ۱، قم: دارالحديث، بی چا، ۱۳۸۹.
- ۱۵_ صدوق، ابوجعفر محمدبن علی بن حسین بن موسی بن بابویه قمی، علل الشرايع، ج ۲، نجف: مکتبة الحیدریه، بی چا، بی تا.
- ۱۶_ صفی یاری، مسعود، رازحجاب، قم: نورالسجاد، چاپ دوم، ۱۳۸۹.

- ۱۷ _ فتحعلی خانی، محمد، آموزه های بنیادین علم اخلاق، ج ۲، قم: المصطفی، بی چا، بی تا.
- ۱۸ _ فرهادیان، رضا، آنچه والدین باید بدانند، قم: رؤف، بی چا، ۱۳۷۰.
- ۱۹ _ فقیهی، علی نقی، تربیت جنسی، قم: دارالحديث، بی چا، ۱۳۸۷.
- ۲۰ _ قائمی، علی، تربیت و بازسازی کودکان، بی جا: امیری، بی چا، بی تا.
- ۲۱ _ قائمی مقدم، محمدرضا، روش تربیتی در قرآن، ج ۱، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ هفتم، ۱۴۰۱.
- ۲۲ _ کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۶، تهران: دارالکتب الاسلامیه، بی چا، ۱۴۰۷ ه.ق.
- ۲۳ _ متقی، علاءالدین علی، کنز العمال، ج ۱۵ و ۱۶، بیروت: دارالکتب العلمیه، بی چا، بی تا.
- ۲۴ _ مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۳۳ و ۵۸، بیروت: داراحیاء، بی چا، ۱۴۰۳ ه.ق.
- ۲۵ _ مطهری، مرتضی، وحی و نبوت، قم: صدرا، چاپ دوم، ۱۳۵۷.
- ۲۶ _ نوری طبرسی، حسین، مستدرک الوسائل، ج ۱۴، قم: موسسه آل البيت (علی هم السلام)، بی چا، ۱۳۶۵.
- ۲۷ _ التیمی، عبدالواحد الامدی، غرر الحکم در الکلم، موسوی، محسن، ج ۲، قم: دارالحديث، بی چا، ۱۳۸۵.

مقالات

- ۲۸ _ رزقی، فاطمه، مهدوی، احمد رضا، «بررسی نقش تربیتی مادر و خانواده در توسعه و ترویج فرهنگ عفاف»، اولین همایش ملی فرهنگ عفاف و حجاب، بی چا، ۱۳۹۳.
- ۲۹ _ علاءالدین، سید محمد رضا، «شیوه های مؤثر برای نهادینه کردن حجاب و عفاف در کودکان و نوجوانان از منظر قرآن و روایات»، فصلنامه قرآنی کوثر، شماره ۳۷، زمستان ۱۳۸۹.
- ۳۰ _ کریمی نیا، مهدی و دیگران، «بازکاوی اهمیت نقش مادر در تربیت دینی دختران»، مجله پیشرفت نوین در روانشناسی علوم تربیتی و آموزش و پرورش، شماره ۳۵، سال چهارم، اردیبهشت ۱۴۰۰.
- ۳۱ _ گریوانی، مسلم، «روش تعمیق باورهای دینی کودکان و نوجوانان»، فصلنامه علمی و تخصصی ویژه مبلغان، زمستان ۱۳۹۸.
- ۳۲ _ محمدی اشتهااردی، محمد، «غیرت در سیره پیشوایان»، نشریه پاسدار اسلام، شماره، ۱۳۸۳، ۲۷۶.

۳۳_ ملکی، پری، «بررسی شیوه‌های تربیتی و آموزشهای خانواده پیرامون نهادینه کردن حفظ حجاب و عفاف در کودکان و نوجوانان»، کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین، خرداد ۱۳۹۵.

۳۴_ منصوری، زهره، «پژوهشنامه فقهی و حقوقی زنان در خانواده»، شماره ۱۴، بهار ۱۴۰۰

سایتها

۳۵_ سایت حوزه <https://hawzah.net> ، پدر و مادر اسوه حسنه‌اند و پوشش والدین فرزند را تربیت میکند. تاریخ درج ۱۳۹۴/۵/۱۵.

۳۶_ -----، بررسی مشکلات جوانان بحران بلوغ، تاریخ ۱۳۹۰/۸/۸.

۳۷_ https://sricle_tebyan.net، تاریخ ۷/۵/۱۳۹۴. سایت تبیان

۳۸_ سایت مهر نیوز <https://wwe.mehrnews.com> ، جایگاه دختران در آیات و سیره ائمه، تاریخ ۱۳۹۲/۳/۶/۱۶

۳۹_ سایت فارس نیوز <https://fars.news> ، نقش پدرها در رشد روانی دختران، تاریخ ۱۴۰۰/۳/۲۲.

۴۰_ خبرگزاری رضوی، تعمیق معنویت و کاهش آسیبهای اجتماعی در جامعه با تربیت دینی فرزندان، تاریخ ۱۴۰۱/۵/۳.

۴۱_ پایگاه اطلاع رسانی بلاغ نقش خانواده در تعمیق باورهای دینی فرزندان، تاریخ ۱۵/۹/۱۳۹۹.